

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyantha, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Ratio

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97211)

ctum vt habenda est ratio honoris. Si cum ablativo cum preposi- tione Cum est habere negotium. Cicero: Rationem habet cum re- ra, qua nunquam recusat imperia.

¶ LOCI BIBLICI.

Rationem reddat Deo quisq; pro se oportet. Math. 12. 36. Et 18. 23. Et Rom. 14. 8. 12. 2. Cor. 5. 10. Rationem spei nostre culli- bet reddere parati esse debemus. 1. Pet. 3. 15. Rationi propriæ non fi- dendum. Dent. 12. 8. Prov. 3. 5. Et 14. 12.

Ratio iudicii quale. Exod. 28. 15. Et 39. 8.

¶ PATRUM SENTENTIÆ.

Si ratio contentat, vt quod libido commonefaciendum esse de- cernat, ab omni vita beata, tanquam de paradiso expellitur homo, & iam peccatum imp- ratur, etiam si factum non sequatur, quia rea- tenetur in confessione conscientia. August. contra Manichæos.

Paucos ratio capit ac probabilis obiectat intentio. Illud potius turba dicitur, quod ad remissionem curarum constat inueniunt. Castrod. lib. 3. epist. 52.

Semper viuamus vt rationem nobis reddendam a bitremur. La- ſtantius Firmianus lib. 5. c. 4.

Nam quicunq; rationem hominis abiecit, ac presentia secutus in humum se ipse prostrauerit: tanquam desertor Domini, & Impe- ratoris, & patris sui, punietur. Intendamus igitur iustitiam, quæ nos in separabilis comes ad Deum sola perducet: dum spiritus hos regi- tatus, infatigabilem militiam Deo militemus: stationes, vigili- asq; celebremus: congregiamur cum hoste, quem nouimus, forti- ter: vt victores ac deuicti aduersario triumphantes, premium vir- tutis, quod ipse promittit, a Deo consequamur. idem lib. 7. cap. 66.

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Claud. Honor.

Hanc alt a capitis fundavit in arce Mandatricem operum, profferturamque labori, Manil. 2.

Nam neque decipitur ratio, ne decipit vnquam, Claud. Manili Th.

Diis proximus ille est, Quem ratio non ira mouet, qui facta rependens Consilio, punire potest nauicene cruento.

Perfusus.

Stat contra ratio, & secretum gannit in aurem, Ne liceat facere id, quod cum variabit agendo.

Quid. epist. 19.

Cur reus infelix absens agor? & mea cum sit, Optima nox illo causa tuente perit.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Ratio ergo hoc postulat, ne quid infidiose, ne quid simulate, ne quid fallaciter agatur.

Fortes enim non modo fortuna adiuvat, vt est in veteri prouer- bio, sed multo magis ratio, quæ quibusdam quasi præceptis confir- mat vim fortitudinis.

Est enim animus in partes distributus duas, quarum altera ratio- nis est particeps, altera expertus. Cum igitur præcipitur: vt in iuri- bus imperemus, hoc præcipitur vt ratio vocet ac temeritatem. Est in animis omnium fere natura molle quiddam, demissum, humile, e- neruatum quodammodo, & languidum. Si nihil esset aliud, nihil esset homine deformius, sed præsto est domina omnium & regina Ratio, quæ connixa, per se, & progressa longius, fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi partem animæ, quæ obedire debet, id videndum est viro. Cic. li. de Offic.

Irideat si quis vult, plus apud me veratio valebit, quam vul- gi opinio: neq; ego vnquam dicam illum bona perdidisse, si quis pecus aut suppellectilem amiserit: nec non læpelaudabo illum sa- pientem Biantem, cuius cum patriam Prisenem cepisset hostis, cæ- teriq; ita fugerent, vt multa de illis rebus secum a portarent: cum esset admonitus à quodam, vt ipse idem faceret: Ego vero, inquit, facio. Nā omnia mecum porto reua. Ille hæc ludibria fortunæ, ne sua quidem putant, quæ nos etiam appellamus bona. idem in parado- xis.

Domus ea quæ ratione regitur, omnibus est instructior rebus, quam ea quæ temere & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens & callidus imperator, omnibus paribus commodius regitur, quam is qui stultitia & temeritate alicuius ad- ministratur. idem Rhet. veterum lib. 1.

Lex vera atq; princeps, apta ad iubendum, & ad vetandum, est ratio recta. idem de legibus 2.

Nihil est mente & ratione melius. idem de Natura Deor. 1. 2.

Rationis perfectio est virtus. idem de finib. bono & malo.

Rationi feruere libertas est. Plin.

Sola ratio incommutabilis & iudicii tenax est: non enim seruit, sed imperat sentibus. Seneca epist. 58.

Bona illa sunt vera, quæ ratio dat ac sempiterna, quæ cadere non possunt, ac decretere quidem ac minui. Cætera opinione bona sunt, nomen quidem habent commune cum veris, proprietates autē honi in illis non est.

denfium, cum sine primæ qualitates, dupliciter possunt... Raritas Ratio. Raritas est causa variationis materie ad formas diuersas, in... Secundo, quod inducit formam elementum in ma-... per illud efficitur aqua subaeris forma, & i-... loco, & hoc ideo, quia ignis non eleuat vaporem, sed... humidum: nec aer est humidum vaporabile, quia est corpo-... inter corporale & spirituale, sed potius humidū... omni vapore, & ideo non vaporat.

Ratio.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Ratio Græce λόγος, & Latine Ratio, rationabilis dicitur. Hebr. רָצוֹן, guttus, sapor, proprie: & metaphorice sensus, ratio, & sicut in verbo Tabernaculi, gustatus, translatio elegans à sensu... Dicitur etiam Cheshbon, à verbo Cheshab, cogitare sapienter, excogitant ingenio, intelligunt ratione, cogitant, ratio, cogitatio est. Cognationem habet cum Cheshbon, quæritio, quærendo. Est autem ratio affectus mentis, quæ... virtutes eligit, Deum diligit, secundum... libro de Spiritu & Anima.

Ratio & intellectus non distinguuntur, sicut dux potentia, sed... intellectus adus eiusdem potentia: quia intelligere est intelligi-... simpliciter apprehendere. Ratiocinari autem est... ad aliud intellectum, ad veritatem est... ad aliud intellectum, ad veritatem in-... secundum eundem 1. part. qu. 79. art. 8.

Ratio est pars prudentia, est discursus intellectus, quo appli-... principia agibilia ad particularia, varia & in-... agibilia. Et sic eam ponit Macrobius in Commentariis in som-... ex sententia Platonis.

Ratio distinguitur in superiorem & inferiorem, secundum diuer-... Nam ratio superior est, quæ intendit æternis conspicien-... Conspiciendis quidem, vt secundum quod ea... Conspiciendis vero, secundum quod ex his acci-... temporaria. Ratio inferior est, quæ intendit tempora-... de Trinit.

Ratio est motus animi vera à falsis distinguens, à qua fit ratiocina-... quæ à Græcis syllogismus, & Latine dicitur. Vide Cic. de Invent. Rhet.

Rationem habere, si cum genitio iungitur, est habere respe-

Amarationem, huius te amor contra durissima amabit. Seneca
epist. 67.

In nomine quidem optimum ratio est, hac antecedit animalia,
Deos sequitur. Ratio autem perfecta bonum hominis proprium
est, cetera illi cum animalibus satiq; communia sunt. Valet homo,
& leones, formosus est, & paunos: velox est, & equi: ideo in his
omnibus vincitur.

Nam cum sola ratio perficiat hominem, sola ratio perfecta bea-
tum facit: hec autem vna bonum est, quo vno beatus efficitur
scilicet virtus. Seneca. epist. 77.

Nihil potest esse diuturnum, nisi cum subest ratio. Quintus Cur-
tius de gestis Alexandri lib. 4.

Nihil est non dicam in hominibus, sed in omni cælo atque terra,
ratione diuinus, quæ cum adoleuit, atq; perfecta est, nominatur
rite sapientia.

Societatis humanæ vinculum est Ratio & Oratio, quæ dicendo,
communicando, discipiendo, iudicando conciliat inter se homines,
coniungitq; naturali quædam societate. Neq; hæc realia absumus
à natura ferarum. Cic. 1. de legib.

Plus apud nos vera ratio valet, quam vulgi opinio. Para-
doxi.

In re magna vincat ratio auctoritatem. Plin. lib. 1.

Munus animi, est ratio. Cuius. C. 3. Euseb.

Domina omnium & regina, ratio: connexa per se, & progressa
longius, sit perfecta, virtus hæc ut imperet illi partem animi quæ obe-
dere debet, id videndum est viro, velut seruo dominus, velut impe-
ratori miles, velut parens filio. T. 4. T. 4.

Bene adhibita ratio, cernit quid optimum sit, neglecta, stultis im-
plicat erroribus. Cic. 4. T. 4.

Gravior & validior est decem virorum bonorum sententia, quæ
totius multitudinis imperit. Probo. 1. 1. 1.

Sunt homines, qui ratio in bono consilio à diis in mortalibus
datam, in fraudem malitiamq; conuertunt. Cic. 3. de Natur. & Deo-
rum.

Rationi potius quam iracundiæ parendum. F. Pachymer. lib. 9.

APOPHTHEGMATA.

Socrates dicebat, in nauigando gubernatori auctandum esse
in viuendo autem illi, qui plus ratione valet. Stob. serm. de pru-
dentia.

Idem. Eiusdem dictum est. Nec equo sine freno, neq; diuitiis sine
ratione tuto quis uti poterit. Stob. ser. 3.

Diogenes dicere solitus est, sepius in vita parandum λόγῳ ἢ βίῳ
xidi est. sermonem quam laqueum. Qui desponderunt animum,
ad laqueum confugiunt: quum ad consolatorium sermonem po-
tius sit confugiendum. Nam animo ægrotanti medicus est oratio:
Nec absurdum fuerit sentius, si λόγῳ accipias pro ratione: quali di-
ceret, qui desponderunt animum, confugiant ad rectam rationem.
Diogenis dictum extat apud Laert. lib. 6. c. 2.

Phocylides, Rationem homini telum ferro acutius esse dicebat.
Stob. serm.

Arpocrates dicebat rationem recedere ab omnibus quæ per iram
committuntur, eamq; fugere iracundiam tanquam acerbum ty-
rannum. Stob. serm. 20.

Epithemus eius dictum est. Turpe esse muneribus apum potione
edulcare: Rationem autem deorum munus, non adhibere ad mali-
tiam dulcendum a maritudinem. Stob. ser. 13.

Idem. Quemadmodum, inquit, quæbat, si conceptus aut natus esses in
nauis, non ideo statim eius gubernator fieri velles, neque enim
natura ad remans pertineret: sic neque opum abundantia, sed ra-
tio. Id igitur quod tibi naturale & cognatum est, videlicet ratio-
nem, propriam tibi censere, & eius curam suscipere debes. Eod.
serm.

Idem. Non paupertas, inquit, molestum facit, sed animi cupidi-
tas. Neq; diuitiæ a metu liberant, sed ratio. Si tibi rationem igitur
comparaueris, neq; diuitias desiderabis, neq; paupertatem accula-
bis. ibid.

SIMILITVDINES.

Chrysostomi: Si, qui solis radios corporeis cupit haurire lumi-
nibus, non modo quod querit, non efficit, neque quod instituit
peraget: verum ipso quoque quo videt, priuabitur lumine, inna-
raque sustinebit incommoda: Multo sane magis, qui in æternam
illam lucem desigere obtutus querit, eamq; rationibus consequi
mortalibus, hoc patitur. Nihil enim deterius esse potest potest:
quam velle diuinæ res humana ratione discernere atq; metiri. Ita
enim ex fidei fundamento quisq; decidit & longo errore iactatur
vagus, atq; à luce deseritur. Homil. 1. ad Hebræos.

Sicut scatera, si in cæmo loco motam habeat, pondera iuste non
iudicat. Ita & animus, nisi rationis lancem stabilem ac firmiter vim
diuini timoris affirmit, res sincere didicere non valet, sed circum-
ferretur in gyros, & deprimitur. in 2. ad Tim. hom. 1. 5.

Quemadmodum à venis nostris non exitus solum, sed etiam in-

troitus rationem exigimus, exquirentes vnde hæc aut illi accipit,
rinit à quibus & quando, & qualia & quanta: Sic & Deus non
peus modo, sed etiam possessionis rationem despicit. Apud. 1. 1. 1.

Philis. Vt feræ facile superantur, si demulceas: Sic cupit ratio
re, timores, dolores, venenata animi mala, per quietem castitatis
nec efferrata perpetua irritatione, vi rationis facilius domari solent.
Apud Anton. part. 2. serm. 76. Melisse.

Philosus. Sicut deterrimus quisq; puer odit præceptores ac præ-
gogos, & omnem bonum monitorem castigatoremque: Sic casti-
tatem rationem gubernare solitam odit omnis effectuum amator. ibid.

Quemadmodum oculis ea quæ aperta sunt, quæq; in manibus
comprehenduntur: sic ratio sincera penetrat eam ea quæ
rationem non cadunt, sed futura sunt. ibid.

Thalassus. Sicut absurdum est, iubeisse bonum dominum tempus
rationalem mentem ad Paulum præhyerem.

Sidonius Apollinarius. Sicut caro est interior vita in creatione
minis: Sic vita ratione. lib. 7. egipt.

Tyrus Flauianus. Quemadmodum diuersis animalium generibus
diuersas itidem natura deiectiones, ad tuendam propriam natura
salutemq; constituit: ut in conibus vires, ut ceruus cursum, ut canis
venationes, ut aquilæ natiuitatem, volatibus volatum, ut in
auctas: Ita hominum generi in cunctis diuersis volatibus
stionibus ceteris animalibus minor vapore quod vires etiam
mias habet, impeditissimum cursum, volat est penitus
mune, natiuitatem vix attingit, cauernarum habitationes omnia
in pos, a rationem tradidit Deus, quasi donum quoddam quod
cibus iactantibus illis acquipolleret, hincque amorem ad
subicit, velut freno eandem equum, velut sagittarum arcum, ratio-
ni nauem, instrumentum officii. serm. 10.

Non videt, nauigationem in mari ut vnus gubernator moder-
tur, tanquam corpus animus moderatur, ut nauis cuius impet-
retur, ut animo corpus, ut venti nauem impellant, quædam
virtutes fortuna. Quid si tempestas oritur, manente nauis
nauis gubernatore salus in nauem nunquam amittitur spes, sine
pita recto iactatur cursum, sine arte temperatam deuenit, dum
gubernatore regatur. At si gubernator incipiens, ipam
ierit, inutilis efficitur nauis, etiam si firmitatem propriam
iustitiam astitit. Ventorum etiam si fuerit secundus: prope
nari & in nauis, & in nauigatione preciosissimus est gubernator.
Post gubernatorem, secundum accipit locum nauis, post
dem oblectatio occupant extrinsecæ. Sed & in curricula
m. s. supremum sibi vendicat honorem, medium corpus, in
fortuna. serm. 24.

Socrates. Quemadmodum in nauigando gubernatori auctan-
dum est: Sic in viuendo illi qui plus ratione valet. apud Stob. serm.

Antonius monachi. Quemadmodum nauis orta maris tempeste
facile submergitur, nisi gubernator sua industria regat: Sic ho-
mo ad deteriora rapitur hominem, nisi tectâ ratione gubernetur.
serm. 75. part. 2. Melisse.

Quemadmodum ad faustam nauigationem, gubernatore de-
to opus est: sic ad felicitatem ratione fortuna. in Melisse. serm. 75. part. 2.

Archytas Pythagorici. Quemadmodum aliquis computat opor-
tibus conuictis ortum expulsi resiliens colligere potest: Ita ho-
mo quoque ratio quidem ipeculatorem vnus saltem de motu
pericia vero lingularia iudicat. Lib. de viro bono & filio. Part. 1. 1.

Heraclys. Vt cylindrus à rectitudine deerrat, non firmatur
xeta circuli qui circumducitur: Ita animus qui à recta ratione
propinquitate Dei decidit, non consequitur vera bona in nauis
Phagore curvatus.

Plutarchus. In magno fluctu non sicut nauis, nisi pondus ter-
ra rectineat alto infixe vado: sic in magnis rerum procelis iustitia
debet ratio animum cohibere, ne ab affectibus auferatur. in Alce-
libus.

Et non æque cernunt cicada & accipitres, neq; similes volant
aquila & perdis: Ita non omnia, quæ rationis participata sunt, æque
valent rationis acumine. in Moral.

Gubernator etiam si multum conducit, tamen potest ledere ven-
tos & vndas: At ratio ac mentis habitus, non solum animam
componit, verum & corporis morbos sepe leuat. ibid.

Ut nauis cui firma est ancora, in quous portu potest coope-
tere: Ita animus si accedat recta ratio, quous in loco tranquille
iet. ibid.

Nauis deserta recipit gubernatorem, si quis velit in portum
reducere: At animus ita periculis non admittit gubernatorem
rationem aliunde, nisi in tus nauis clauum accipiat. In Alce-
bus.

Ut quemadmodum si sol non sit, per reliqua astra noctem ager-
mus. Ita quantum ad reliquos attinet sensus, nihil differemus a
tibus, nisi ratio addit. ibid.

PC
POLYANT

Non efficitur ratiocinatio ex complexione & propositione vna, quod si assumatur altera fiet. libro primo de prima Resolut. cap. 21.

Ratiocinationes huiusmodi sunt primae, quae tribus verbis per vnum quod medium est concluduntur. lib. 8. 4. Metaphysic. cap. 3. T. 4.

Syllogismus omnis duobus pronunciatis aut pluribus constat. lib. 2. de prima Resolut. c. 10.

Cum in syllogismis alii in toto sint alii in parte: qui in toto sunt multa semper concludunt: qui vero in parte sunt, si affirmant, plura quidem concludunt: si negent, vnam tantum conuentionem colligunt. Arist. lib. 2. de prima Resolut. c. 11.

Ratiocinatio principis generalibus & vniuersis conficitur & concluditur. lib. 6. Ethic. c. 3.

Inductio quidem veritilior apertiorque est, sensuque iudicio familiarior & notior, ac sepius in populi ore veritatur. Ratiocinatio autem magis vget: ad coque qui contradicunt reuelendos potentior est. Arist. lib. 1. Topic. c. 10.

Vera quidem tum ratiocinatio est, cum ex quibusdam positis quippiam ab his, quae posita sunt, diuertit, ob id necessario sequitur: quia illa sunt anteposita: libro primo de Reprehens. Sophist. cap. 1.

Est φιλοσοφία, ratiocinatio necessaria: Epicheirema autem ratiocinatio probabilis: Sophisma autem ratiocinatio pugna: ἁπόρημα ratiocinatio in vtramque partem discutienda. lib. 8. Topic. c. 4.

In tradendis argumentationibus per ratiocinationem peccatur, cum aliquo pluribus ostenditur, quod paucioribus potest. Quae etiam in argumentatione reperitur. Arist. lib. 1. de prima Resolut. cap. 11. T. 4.

In omni ratiocinatione necesse est extremum alterum affirmari: vnum item in toto sumi: quippe dum sine vilo toto nullus plane sit syllogismus: vel certe ad propositum non pertinebit aut propositum initio quaestionem postulat. lib. 1. de prima Resolut. cap. 11. T. 4.

Peripicuum est in omni ratiocinatione quippiam vniuersale esse oportere: conclusionemque vniuersalem ex ambobus finibus in toto probari. Aristoteles libro primo de prima Resolutio. cap. 24.

Pianum est in omni ratiocinatione, aut pronunciata ambo complexioni similia necessaria, vel certe alterum non modo inquam, quia aiatur negetur, quin & quia necessarium sit, vel abiotum, vel accidens. idem lib. 1. de 1. Resolut. c. 24.

Conitit omnem in vniuersum demonstrationem, omnem item ratiocinationem extribus tantum finibus frui. Quod cum plane intelligatur, peripicuum quoque est, duobus tantum pronunciatis eam conitare non pluribus: quippe cum tres fines duo tantum pronuciata efficiant, nisi quippiam extrinsecus accidat ad perficienda ratiocinationem, vt ab initio a nobis dictum est. lib. 1. de Resolut. c. 26.

Luce clarius apparet in qua ratiocinatione pronunciata ea non sunt paria, ex quibus principalis conclusio efficitur: eam inquam argumentationem aut nihil collegisse, aut plura postulasse, quam quae ad quaestionem necessariae essent. ibid.

Necesse est demonstrationem ac ratiocinationem per tres illas figuras, quas exposuimus, effici. lib. 1. de Resolut. c. 13.

In his ratiocinationibus quibus affirmatio ostenditur, nunquam medium extra extrema accipi potest. In his vero quae negationem concludunt, in hac quidem figura prima nil etiam extra conclusionis attributum accipitur. lib. 1. de Demonstrat. cap. 9. T. 38.

In ratiocinationibus essentia principium est omnium: ex eo enim quod quid est, ratiocinationes sunt. Metaphys. lib. 6. cap. 9. Tex. 31.

Vi plus quam vna negatio in ratiocinatione sumatur, fieri negamus. lib. 1. de Demonstrat. c. 2. T. 40.

Omnis ratiocinatio vnum alteri conuenire per medium ostendit. lib. 2. de Demonstrat. c. 4. T. 3.

Omnis ratiocinationis vis posita ex his, ex quibus constat summptionibus, lib. 1. de Demonstrat. c. 2. T. 3.

Quotiescunque nihil necessario colligitur, ex his sane ratiocinatio non fuerit. lib. 1. de Resolut. c. 4.

De ratiocinatio quidem fuerit vbi primum in medio nullo reperitur: simul & hoc in postremo nullo. libro primo de 1. Resolut. cap. 4.

Hoc loco nobis exponendum est non Dialecticas modo ratiocinationes ac Demonstrationes per figuras superiores effici: sed oratorias ac omnem probationem in quavis oratione docendi. Res enim omnes probamus aut ratiocinatione, aut inductione. lib. 2. de Resolut. c. 23.

Illud quidem ex his quae dicta sunt efficitur, nec demonstratione, nec vlla necessaria conclusione, quid quaeque res sit probari posse: nihilominus tamen per aliquam demonstrationem & ratiocinationem apertum fieri quid res sit: lib. 2. de Demonstrat. cap. 9. T. 8.

Sunt numero paria, & ea ex quibus argumentationes constant, & ea in quibus ratiocinationes veritatur, quippe cum probationes

... a pedagogis, suo relinquuntur arbitrio, non abiiciuntur, sed mutari principem: nam pro pedagogo iam rationem praesens, non finit vsquam abire aut peccare. In ...

Ratiocinatio.

PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Ratiocinatio est oratio in qua nonnulli ita ponuntur, vt diuertit quid ab his necessario efficiatur, quia ea ita sunt: quod postremo indicit nullo extremo egere externo, vt necessariae conclusionis. Arist. lib. 1. de 1. Resolut. c. 11.